

A fejlődő Csongrád megye

Községeink ötödik ötéves terve

Több hete tartó sorozatunk a mind erőteljesebben fejlődő Csongrád megyéről ezzel az írással ér véget és válik teljessé. Az öt város felszabadulás utáni fejlődésének, a negyedik ötéves tervben elért eredményeinek és az ötödik ötéves tervben kitűzött feladatainak ismertetése után most a megye községeit mutatjuk be, hasonló megközelítésben. A városok, a községek és a tanyavilág együtt adják azt a közeget, melyben megyénk lakossága él, melyet szűkebb hazánknak nevezünk és érzünk is.

Magyarország 56 községében az 1976. január 1-i adatok szerint 148 ezer 400 ember él, majdnem annyit, mint Szegeden. A nagyközségek száma hét. Az Alföld jellegzetes településformája a nagy határral és sok tanyával rendelkező község. Statisztikai adataink szerint 28 ezerre tehető a tanyák és 75 ezerre a tanyán élők száma. A tanyák többsége a szegedi járás homokvidékén van. Községeinkben 51

termelőszövetkezet és 11 egyszerűbb, úgynevezett szakszövetkezet működik, négy állami gazdaságunk területe falvakat is érint. A kenyérkeresők száma 65 ezer 600, az iparban 4800, az építőiparban 1000, a mezőgazdaságban 44 ezer 700, a szállítás, illetve hírközlésben 4700, a kereskedelemben 2400-an dolgoznak. A mezőgazdaságilag megművelt terület közel egyharmada gyenge termőhelyi kategóriába sorolható, a szakszövetkezetek zöme és jó néhány homoki termelőszövetkezet ilyen területen gazdálkodik. A háztáji gazdaságok termelése jelentős, a mezőgazdaságban termelt javak 45 százaléka tavaly a háztájból került ki. A mezőgazdaság — elsősorban búzából, kukoricából, zöldségből, gyümölcsből és szőlőből — többet termel, mint amennyire megyénk lakosságának szüksége van, zöldségből és gyümölcsből jelentős tételeket exportál is.

Urbanizáció

Sokáig a falusi is, méginkább a tanyai jelző elmaradt, ön-maga zártágában élő, iskolázatlan-műveletlen szegényembert jelentett, aki korának fejlődésével soha nem tudott lépést tartani. Az „istenhátmögötti” jelző is ismerős köznyelvünkben, de az elmaradottságra szemléletesebb kifejezés is utal, olyan, ami fölfehetően az itt élők száján keletkezett: a déli harangszó is két órákor hallatszik ide, ha hallatszik.

Ehhez a két szóhoz becsmerülő jelentés a köznyelvben már nem tapad. A falu-falusi mintájára képzett tanya-tanyasi jelző a mi vidékünkön azonban akkor is leicsinylő, ha beszélő vagy író nem akar vele sérteni.

Az urbanizáció, urbanizálódás a latin szóból eredően városra vonatkozott, egyre inkább és egyre nagyobb joggal értjük azonban falvainkra is. A falusi életmód óriási változását éli. Hány-szor hallani egy-egy ház látán, városi ember szájából: akármelyik városunkban megcsodálnák. A negyedik ötéves tervben 5319 lakás épült föl községeinkben, az állami lakások száma 68-cal gyarapodott. A villany és a víz, a külön konyha — ahol már nem laknak, csak főznek —, és a fürdőszoba éppúgy természetes követelmény az új lakásoknál, mint a sok lépcső fölfelé, a beton-, kő- vagy téglalapozás és a tökéletes szigetelés. A régeből átalakított, „felújított” lakások többsége is ehhez az igényhez igazodik.

Néhány kivétellel minden községünkben vízmű szolgáltatja az egészséges ivóvizet. A kivétel is azt jelenti csupán, hogy építésnél közbejött valami: Opuzstaszeren például gáz is található a vízmű kútjában. Mielőtt vezetékbe kerülhetne a víz, gázleválasztót kell építeni.

Az új házakról szólva említünk kell néhány sajnálatos tényt is. A belső elrendezés vitathatatlan célszerűsége, a külső megfogalmazás fantáziátlan egyhangúságával párosul: többségük terpeszkedő, sátorotétos kockaház. Szinte követelménnyé lépett elő a vaskapu és sokszor látható az épület stílusával összhangot tartani nem tudó, hivalkodó „díszítés” is. Gazdasági kárunk is származott abból, hogy az új lakásokhoz szükséges portát szabták a tanácsok, ahol az állattartás jó hagyományainak folytatására már lehetőség sem kínálkozott.

Fiatalok és tanyáról beköltözők építik az új lakások zömét. Vurcsa tény, hogy bár községeink rohamosan fejlődnek, új utcákkal bővülnek, a benne élők száma egyre csökken. A negyedik ötéves terv elején 154 ezer 500 ember élt falvainkban, 1976 elején 148 ezer 400 és az ötéves terv végére további csökkenéssel kell számolnunk, ha a tendenciát nyomom követjük, körülbelül 141 ezerre kalkulálhatunk. Tanulni vagyunk tehát a községek városba, és a tanyáról községbe, kisebb mértékben tanyáról városba áramlásnak is. Föltehető, hogy ez a folyamat a későbbi években is tart még.

Mindenképpen figyelniük kell arra a tendenciára is, hogy egyre

fogy a mezőgazdaságban dolgozók száma. Azért is, mert a városba költözők többnyire iparban vagy hivatalban vállalnak munkát, de azért is, mert a lakóhelyet nem változtatók közül is sokan lesznek városba bejárók, vagy a kitelepült „fióküzemben” dolgozó ipari munkások. A tudat-beli, robbanásszerű fejlődés serkentője az a körülmény, hogy sokasodik azoknak a családoknak a száma, amelyekben együtt él a hagyományos értelemben parasztnak már nem nevezhető, többnyire gépekkel dolgozó termelőszövetkezeti tag az ipari munkással és az értelmiségi dolgozóval. A szellemi javak terjedésére a közlekedőedények fizikából ismert törvénye, vagy a hajszálcsövesség az egyik legszemléltetőbb példa, de hatásában természetesen megelőzi a korszerűsödő, a városival együttlépő iskolai oktatás, segíti a köz-művelődés, benne a szépen gyarapodó és dicséretes munkát végző könyvtári hálózat, az újságok, a rádió és a televízió is. A negyedik ötéves tervben új iskola épült Apátfalván, Domaszéken, Ruzsán és Bakson, a kistéleki 150 személyes kollégium a nagyközség környékén lakók általános és középfokú iskolai oktatását egyaránt segíti. Az óvodai hálózat bővítésével majdnem ezerrel több gyermek iskolai előtti foglalkoztatását, közösségben nevelését tudják falvaink segíteni. Egyre nagyobb szükség van a bölcsődékre is, számuk mérsékeltebben emelkedik.

Merre lépünk?

Elégedettek lehetünk községeink fejlődésében, a benne élők életkörülményeinek kedvező változásával, a művelődés iránti igény fölkelésével és az igények kielégítésével, avval is, sőt ezzel különösen, hogy a továbblépés természetes követelménnyé vált. Differenciálódott a falu, vannak bátrabban kezdeményezők, mun-

kájuk révén többre jutók, az ő példájuk szívóhatást gyakorol azokra, akik tétovázva indulnak, vagy nem volt eddig lehetőségük szándékuik szerint változtatni életkörülményeiken, de várható, hogy továbblép az is, aki most a sor elejére került. Nagy betűkkel kellene leírni, hogy a köztudat egyértelműen vallja: községeink fejlődésének kereteit a társadalmi fejlődés adja, az egyén boldogulását is ez segíti, és jól végzett munkát követel hozzá. Örömmel írjuk le azt is, hogy a városi „köztudatból” is kivészben van a fölülről nézés, a lekezelés: elismeri, hogy a társadalmi fejlődés szerves része a községek föl-emelkedése is, és a fejlődés útjében még fáziskülönbségek se nagyon lehetnek. Szocializmust igértünk a falu és a legeludogtatóbb tanya lakójának is. Nem úgy, hogy tálcán visszük oda és melegen tálaljuk, erőfeszítésére, munkájára számítunk akkor is, amikor saját előrelépésének az útját egyengeti, de akkor is, amikor az egész község továbbjutásáról van szó.

Kézrel foghatóvá tenni szeretnénk néhány szám fölemlítésével az ötödik ötéves terv célkitűzéseit. A beszédes számok a megyei tanács vb tervosztályának összesítőjéből valók. A terv 4366 új lakás építésével számol, 52 millió forinttal költséggel 76 állami lakás épül föl. Továbbnyúló utcákat, terjedelmében is növekvő községeket jelentenek azok a számok, hozzá kell értenünk utak és járdák építését is, a vízhálózat bővítését — több községünkben új kút fúrását és új víztorony fölállítását is — a villanyvezetést és közvilágítást az új utcákban. A vízvezetékek hossza 25 kilométerrel nő, a kutak naponta 1840 köbméterrel több ivóvizet szolgáltatnak a tervidőszak végére. Néhány szám a tervezett forintok oszlopából is: a vízhálózat fejlesztésére 14 millió forintot, a víztermelő berendezésekre 11 millió forintot fordítanak községeink. Orvosi rendelők, gyógy-

szertárak és tanácsadók építésére 43 millió forint jut. Az orvosi rendelőkben 31 orvosi új munkahelyet, két új gyógyszerterület és öt új tanácsadót jelentenek majd ezek a számok. Huszonhat tanyaterem épül, az óvodai helyek száma 825-tel emelkedik és fölélül Szegeden a 278 személyes tanyai kollégium. Az óvodák fejlesztésére 31 millió, az általános iskolai új tanteremre 43 millió forintot költethetünk. Hozzá kell mindezekhez tennünk azt is, hogy városunkban sok olyan jóléti intézmény épül, aminek hasznát községeink is élvezik majd.

Az előbb szoltunk arról, hogy a városba költöző fiatalokkal fogja a községekből elők, a faluba költözőkkel a tanyákon élők száma. Természetesen azt szeretnénk, hogy minél többen családi környezetben tölthessék el öreg napjaikat, számolnunk kell azonban avval is, hogy sokan nem követik a fiatalokat, ragaszkodnak megszokott környezetükhöz. Az öregeknek készülő napközi otthonok száma is emelkedik, és a házi gondozók sok fáradságot jelentő és sokat segítő munkájára is számítunk.

Szintén nem a számok játéka kedvéért, inkább új összefüggések kereséséért álljon meg itt néhány statisztikai adat. A 100 lakásra jutó családok száma most 99, a tervidőszak végére 94 lesz. A megyei átlag most 112, a várható 106 lesz. Jobb tehát a községek átlaga, mint a megyei, kevesebben kényserülnek arra, hogy rokon vagy idegen családdal lakjanak egy földel alatt, de a teljesség kedvéért természetesen hozzá kell tennünk, hogy a falusi, tanyai lakások zömének komfortfokozata, felszereltsége nem éri el a városi lakásokét. Csökken a 100 lakásra jutó személyek száma is: most 276, várhatóan 261 lesz. A megyei átlag 291, a várható 274. A városi bölcsődék és óvodák zsúfoltabbak, mint a községek. Száz bölcsődei helyre városokban 126,6 gyerek jut, a falusiakba 99,4; 100 óvodai helyre városainkban 109,9-et, falvainkban 98,6-et kell számolnunk. Községeinkben előrelátható, hogy több gyerek lesz, mint most van, a kedvező demográfiai tendenciák továbbra is érvényesülnek, és többen viszik gyermeküket bölcsődébe és óvodába. Működik már megyénkben napközi otthonos tanyai óvoda is, jelezvén azt a körülményt, hogy mindkét szülő dolgozik, és azt a fölismerést, hogy könnyebben boldogul az iskolában, aki élvezhette az óvodai közösség előnyeit. Egy általános iskolai tanteremre megyei átlagban 31,1, a községekből 26,9 tanuló jut. A tanyai iskolák fókuszatos fogó létszámú osztályai miatt jobb a községek átlaga, a belterületi iskolákban valójában több gyermek tanul egy osztályban. Várható, hogy többen költöznek be vagy bejáróként járatják gyermeküket többen, a jobban felszerelt községi iskolákba. Sok család döntött máris úgy,

hogy a bejáró felső tagozatos gyermekkel együtt az alsó tagozatot is ide küldi.

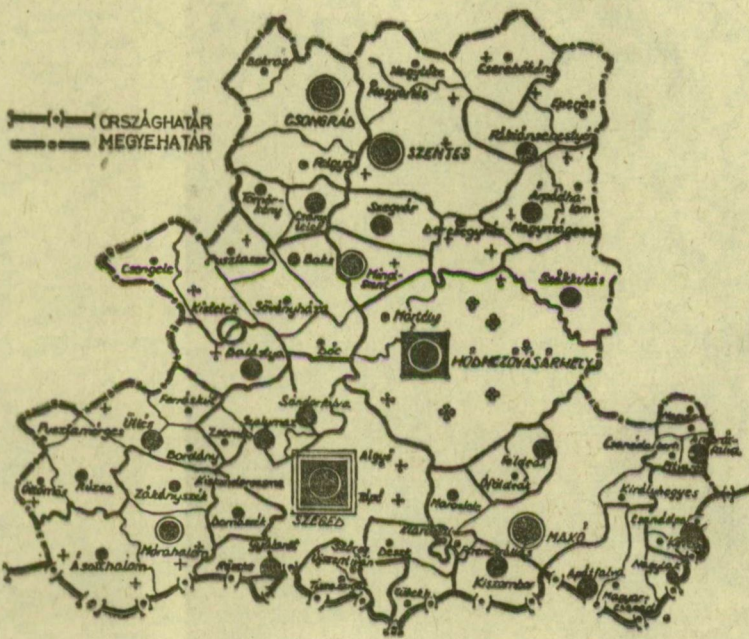
A tanyák

Gyermekeink jövőjéről beszélnek ezek a számok, de szólnunk kell néhány olyan tényezőről is, ami számokkal nem mindig fejezhető ki. Régóta nem él már a közoktatás gyakorlatában az a tévhit, hogy hagyunk kell a kis iskolákat a maguk útján, amíg meg nem szűnnek. Egyetlen tanév mulasztása is maradandó nyomot hagyhat a tanulók további munkájában és későbbi boldogulásában, arra kell tehát törekednünk, hogy a korszerű ismereteket korszerűbb körülmények között sajátíthassák el. A korszerű körülmények technikai felszerelést is — televíziót, rádiót, lemezjátszót, film- és diavetítőt, magnetofont is — és ezek hatását segítő korszerű oktatási módszereket is jelentenek. Az összevont tagozatú, „egytanerős” tanyai iskolákban az eddigi tapasztalatokra támaszkodva megyénkben is terjed a magnetofonos oktatás. Az az osztály, amellyel nem tud közvetlenül foglalkozni a tanító, a „magnetofonos tanító”, útmutatásai szerint dolgozik.

A megyei tervszámok a tanyákról viszonylag keveset beszélnek. Érthető, hisz oda sem iskolát nem építünk, sem új orvosi rendelőt. Az utóbbi években újra gondoltuk azonban tanyáink jelenét és jövőjét, ennek kedvező hatásai várhatóan most bontakoznak ki. A korábbi fellegőségekkel ellentétben nem törekszünk a tanyavilág mielőbbi megszüntetésére, de segítséget sem szeretnénk adni mesterséges életbentartásukhoz. Senki ne olvassa ki ebből, hogy marad minden úgy, ahogy volt. Emberi és társadalmi kötelességünk segíteni a beköltözőket, de ugyanez a kötelesség írja elő, hogy a kint maradókról sem feledkezzünk meg. A kereskedelemre és a közlekedés szervezésére hárulnak az eddigieknél is nagyobb feladatok, de a tanyai orvosi rendelők — legtöbbször állami gazdaságok külterületi csomópontjában működnek, vagy működhetnek majd ilyenek — is a figyelem középpontjában maradnak. Sok szó esik arról is, hogy a megszűnő tanyai iskolák maradjanak a társas élet, a politikai mozgalom és a közművelődés otthonai mindaddig, amíg szükség lesz rájuk. Az építési rendeletek módosítása az egészségtelen lakások korszerűsítésére is nagyobb lehetőségeket ad.

Munka termi a jövődőt

Fejlesztésük ötéves tervének elkészítésekor községeink most is a meglévő és várható igényekből indultak ki és számbavettek anyagi lehetőségeiket is. Gondos előkészítés, alapos megfontolás tükröződik abban, hogy elérhetőnek látszó terveket sehol nem fogalmaztak meg és nem kezdenek olyan építkezésekre, amelyek anyagi fedezetét biztosítani ne tudnák. Rögzítik a tervet, meddig nyúlnak az új járdák, hány új házhelyet oszтанak, hol lesz az iskola és az orvosi rendelő, de nem olvasható ki belőlük tételeken, ki mennyit dolgozik majd. Alapul veszik azt a természetes kötelességet, hogy mindenki a töle telhető legtöbbet és legjobban. Azt is csak szavakban tudjuk megfogalmazni, hogy könnyebben dolgozzunk, ha jól dolgozunk. Ha egy termelőszövetkezet tagjai jó munkával többet termelnek, több olyan gépet vásárolhatnak, ami munkájukat lényegesen könnyíti, és még többet segít termelni. Tovább erősödnek a mezőgazdaságban a termelési rendszerek. Egy-egy községbe telepített kis üzem dolgozói hasonlóképpen segíthetik munkájukat. A terveket megvitatták, megszavazták, de naponként szavazunk mellettük, értük, amikor dolgozunk. Ut, járdá, üzlet, patika, iskola csak kezünk és eszünk munkájával épülhet, ez olyan természetes, mint az, hogy saját boldogulásunk is ettől függ.

Csongrád megye településeinek besorolása a területi munkamegosztásban betöltött szerepkörük szerint